

שפּרתי יִשְׁנִים

גנוזות וכת"י
מחידושי תורתם של גדולי הדורות זיע"א שלא שזפתם עין הדפוס

"האזינו השמים" (לב, א).

מדרש, "האזינו השמים ותשמע הארץ". כל אדם ואדם דומה ל"ב מזלות, והוא תמוה.

ונראה, דאיתא² "ויתיצבו בתחתית ההר" מלמד שכפה עליהם הר כגיגית, אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם. והקשה המהרש"א³, הא כבר התנה עם מעשה בראשית אם יקבלו ישראל מוטב, ואם לאו אחזיר את העולם לתוהו ובוהו⁴, א"כ למה היה צריך לכפיית ההר. ותיירץ⁵, לפי שמשה לא ביטל קבלתו, וגם אהרן עמו, ולכן לא חזר העולם לתוהו.

אבל אכתי קשה דאיתא, י"ב מזלות יש ברקיע נגד י"ב שבטים שקבלו התורה, ואל"כ לא היה העולם [יכול] ל[הת]קיים, וא"כ משום (לבר) משה ואהרן [לבד] לא היה העולם [יכול] להתקיים, כי צריך להיות י"ב שבטים נגד י"ב מזלות, וקושיא הראשונה במקומה עומדת.

והנה ידוע, דנוגע בדבר או קרוב פסול לעדות. וזהו שאמר "האזינו השמים" וכו', ואכתי קשה הא הוה הם נוגעים בעדות, דאם לא כן מחזיר

את העולם, ואי משום משה ואהרן הא צריך להיות י"ב כנגד י"ב מזלות. ועל זה תירץ המדרש, כל אדם ואדם דומה ל"ב מזלות⁶.

הגאון החתם סופר
זצ"ל.

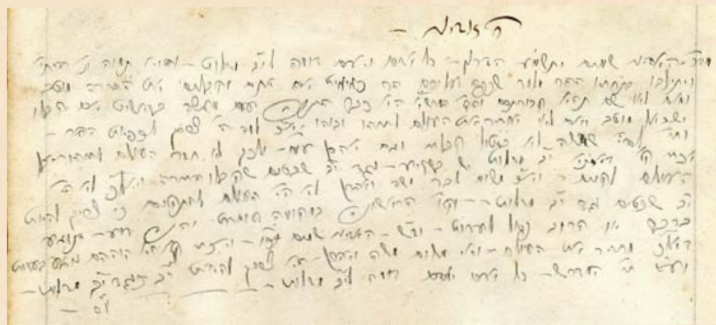
"כי שם ה' אקרא הנו גודל לאלוקינו" (לב, ג).

ר"ל [א']. אומר "אקרא" מדבר בעדו, וסיים "הנו גודל"

וגו' לאחרים מדבר. ב'. פתח ביחיד "אקרא", וסיים ברבים "הנו" וגו'. ג'. ר"ל אומר "הנו" שהוא לשון עשייה, והדבר צריך תלמוד.

אמרתי לפרש באחד משני אופנים, אופן אחד אמרתי לפרש, כי הוא זה בא ואמר הפרש והבדל שיש בינו לבין ישראל, כי אליו יאמר רק קריאה, ולבני ישראל עשייה.

אך נקדימה אומרם ז"ל, וז"ל: "יודיע דרכיו למשה לבני ישראל עלילותיו" וגו', כי על שאלת משה רבינו ע"ה "הודיעני נא את דרכיך",

חידושי הגאון החתם סופר זצ"ל

ועשה כן הוא יתברך כמו שאמרו ז"ל⁷ שכביכול נתעטף כשליח ציבור ואמר "ה' אל רחום" וגו' (וכו'), [ואמר] עשו לפני כסדר הזה, וברית כרותה ל"ג מידות שאינן חוזרות ריקם.

והנה אשר יקשה, כי הלא כמה פעמים אומרים י"ג מידות ואין נענים. שמעתי בשם ספר לבנת הספיר, שמדקדק אומרם 'עשו לפני' כו', ולא אמרו ז"ל 'אמרו לפני', נ"ל שרמז כי לא חפץ ה' בהזכירו מידותיו יתברך שמו בפה ולא יעשה בפועל, כי אם שגם יהיו עושים כי המדות הנאמרים רחום וחנון כו', יהיו עושים המזכירים אותן, וזהו 'עשו לפני'. והנני⁸ מוסיף על דבריו, למה לא אמר 'עשה לפני' כי אם 'עשו' לשון רבים, עם היות שעם משה מדבר. אך הוא, [כי] למשה אין צריך רק הודעה לאמרם, כי הוא לא חסרו ממנו עשות המדות ההם, אך לישראל היה צריך פועל שיעשו פעולות, וזהו 'יודיע דרכיו למשה' כי למשה הודעה תספיק, אך לבני ישראל צריך עלילותיו יתברך שיפעלו אותן ממש. ופירש ואמר⁹ מה הן עלילותיו שבי"ג מדות שאני אומר שצריך יהיו בפועל בבני ישראל, הלא הוא אל רחום וחנון ורב חסד, שהן הן מדות ה' שבי"ג מדות השייכות לבני אדם "רחום וחנון [ה'] (ו) ארך אפים ורב חסד", עכ"ל.

ואענה אף אני את חלקי ואומר, כי הוא זה האיש משה רבינו ע"ה פתח ואמר הדבר הזה, שיהיו ישראל גם כן עושים בפועל מדותיו, אך ורק אותן בני אדם הדומים לו אין צריכין רק אמירה וקריאה בעלמא.

זהו טעם אומרם "כי שם ה'" וגו', דייק "שם ה' אקרא", רצה בזה אני המדבר לבני אדם החסידים, כן הנה יקראו בפה ודי להם, אך לבני ישראל

ככלל, אין די להם הקריאה לבד רק המעשה עיקר. זהו טעם אומרם "הנו גודל לאלוקינו" וגו', דייק "הנו" לשון עשייה, רצה בזה עשו גדולות אלקינו, כי לא חפץ ה' בהזכרה רק בעשיית הטוב, כי על כן נאמר "כי שם ה' אקרא" וגו', והוא היחיד מיחידי סגולה, אתם גם אתם עשו לפני סדר גדולת[ו].

הגאון רבי נחמיה הורוויץ (המכונה רבי פיבל דושניז) זצ"ל,
מחכמי פראג, מח"ס דברי נב"א טו.

א. תנחומא ריש פרשת האזינו בשם פסיקתא. ב. שבת דף פח ע"א. ג. עבודה זרה חידושי אגדות דף ב ע"ב. ד. וכדאיתא בשבת שם. ה. בשם פענח רזא. ו. וא"כ אצל משה ואהרן יש כבר את כל י"ב המזלות, ובשבילם ראוי העולם וי"ב המזלות להתקיים. ז. הגאון הנודע רבי משה בהג"ר שמואל סופר זצ"ל נולד בו' תשרי תקכ"ג בפרנקפורט דמיין, בצעירותו למד לפני הנשר הגדול הג"ר נתן אדלר זצ"ל, ולפני הגאון בעל ההפלאה, זמן מה למד בעיר מיינץ אצל הג"ר מיכל שייאר זצ"ל. כשבע שנים התגורר בעיר פרוסניץ שם החל בהרבצת תורה, ולאחר מכן בשנת תקנ"ד עבר לעיר דרעזניץ שם כיהן ברבנות העיר. בשנת תקנ"ח כיהן ברבנות העיר מאטרסדורף, והתפרסם בכל רחבי הונגריה. משנת תקס"ז ועד פטירתו כיהן ברבנות העיר פרעשבורג. זכה והעמיד תלמידים הרבה והיו למאורות בהעמדת הדת כהלכתה. חידושי תורתו במקצועות התורה ותשובותיו התפרסמו בספריו הידועים 'חת"ם סופר'. נלב"ע כ"ה תשרי ת"ר. ח. אלשיך הק' תהלים קג, ז. ט. תהלים קג, ז. י. שמות לג, יג. יא. ר"ה דף יז ע"ב. יב. לשון האלשיך שם. יג. בפסוק שאחרי (תהלים שם, ח). יד. האלשיך הק'. טו. הגאון רבי נחמיה פיבל הורוויץ זצ"ל הנקרא גם רבי פיבל דושניז ב"ר הג"ר אברהם הורוויץ סג"ל זצ"ל, מגדולי חכמי פראג, עמד בראשות ישיבה בעיר, [חידושי המודפסים בספרו הזדקקו והתלבנו עם תלמידיו]. אף במשך כמה שנים היה ראש וקצין בק"ק פראג והנהיג את הקהילה. בהסכמות על חיבוריו המודפסים תואר ע"י חכמי עירו: 'האלוף התורני הרב המופלג בתורה ובחסידות'. בספר שם הגדולים (בערך חיבורו) הובא מעשה מעניין בשם האוה"ח הק' בזה"ל: ושמעתי מהרב המופלג ח"ק כמהו"ח נ' עטר זה"ה שבזמנו חכם אחד מחכמי המערב קרא בו בענין אחד ולא ערב לו ודבר עליו סרה ובלילה בא לחנקו עד שבכה ושאל מחילה וקבל שלא לזלזל בשום מחבר. חיבורו דברי נב"א על מסכתות הש"ס וספר נב"א חידושי דינים בחו"מ, נדפסו באמסטרדם תמ"ח. נלב"ע כ' טבת ת"ח. מתוך חיבורו דרש נב"א בכת"ק.

הלכות סוכה

שו"ע או"ח סימן תרכ"ה

א'. בסוכות תשבו שבעת ימים וגו', כי בסוכות(א) הושבתי את בני ישראל, הם ענני הכבוד(ב) שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמש. ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום הכיפורים, מצוה הבאה לידי אל יחמיצנה.

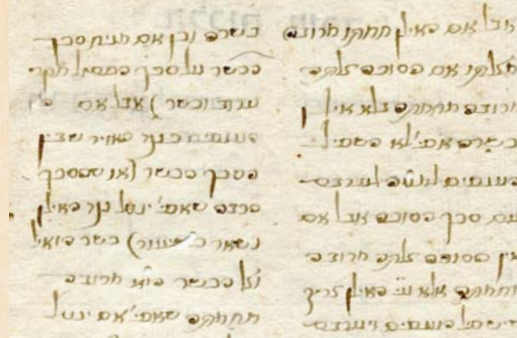
א'. כי בסוכות וכו'. ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות, כדי שזכור נפלאותיו ונוראותיו, ואעפ"י שיצאנו ממצרים בחדש ניסן, לא צונו לעשות הסוכה באותו זמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא היה ניכר שעשייתנו היא לשם מצות בוראנו. טור.
ב'. הם ענני כבוד. דאל"כ מאי רבותא דהושיבם בסוכות שצוה לעשות זכר לזה. שם.

ובזה מתיישב גם כן, למה צותה תורה לעשות סוכה ז' ימים לא פחות ולא יותר, וזה כנגד ז' עננים כמו שאמרו ז"ל^ט שהיו מקיפים אותם ד' לד' רוחות העולם, ואחד למטה שהיה מוליכם כמו בקרון, ואחד למעלה לבל יכם שרב ושמש, ואחד לפנייהם לנחותם הדרך. טור ברקת^י.

שו"ע או"ח סימן תרכ"ו – סוכה שתחת אילן או נג

א'. (אין לעשות(א) סוכה תחת בית או אילן), והעושה סוכתו תחת האילן, יש אומרים שאם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין, אף(ב) אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה. אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו, אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן, כשרה אפילו(ג) לא השפיל הענפים למטה לערבם עם סכך הסוכה, אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן, צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהיה סכך רבה(ד) עליהם ומבטל. ויש אומרים, שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא האילן, והאילן חמתו מרובה מצלתו, אם ענפי האילן(ה) מכוונים כנגד סכך הכשר פסולה בין שהאילן קדם בין שהסוכה קדמה, כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר. (מיהו(ו)) אם השפיל הענפים למטה וערבם עם הסכך שאינן ניכרין, בטלים והסוכה כשרה, וכן אם מניח סכך הכשר על סכך הפסול, מקרי ערוב וכשר). אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר, (או שהסכך הרבה שאפילו ינטל נגד האילן נשאר כשיעור) כשר, הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה, שאפילו(ז) אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר, ובכל זה לא שאני(ח) לן בין קדם האילן לקדם הסכך, דין אחד להם.

א'. אין עושין וכו'. דכתיב^ט "בסוכות תשבו", ודרשינן ולא סוכה שתחת סוכה ולא סוכה שתחת הבית ולא שתחת האילן, אלא לאויר השמים. ופריך, אדרבא בסוכות תרי משמע. אמר רב נחמן בר יצחק, בסכת כתיב. גמ"ט.

ביאורי הגאון רבי יצחק לוי ואלו זצ"ל לשו"ע

ב'. אף וכו'. וגם אם עירבן בהדי סכך של סוכה, כיון שאין הסכך הכשר מועיל בסוכה כלום. ב"י בשם הר"ן.

ג'. כשרה אפ"י וכו'. דכיון דכי שקלת ליה לפסול, אכתי צלתה מרובה מחמתה, א"כ אינו מועיל לה כלום כאילו אינו. ב"י בשם הרא"ש.

ד'. ויהיה הסכך רבה וכו'. דמדאורייתא כל דבר בטל ברובא. וא"ת והלא אין מבטלים איסור לכתחלה. וי"ל, דקודם יום טוב שאינו אסור עדיין, נתקן. ועוד, דהא דאין מבטלין וכו', הוא מדרבנן, והני מילי במקום שנהנה כגון לאכול או להחם, אבל מצוות לאו ליהנות ניתנו. ב"ח בשם מרדכי (ואגור) [ואגודה].

ה'. אם ענפי האילן וכו'. שדיינינן כל מה שנגד ענפי האילן למטה כמאן דליתיה, שהרי אין משמש כלום כיון שהעליון מצל עליו, ונמצא סכך פסול של אילן עם סכך כשר שאי[לן] כנגדו תחת האילן, ובשניהם נעשית הסוכה צלתה מרובה מחמתה.

ו'. מיהו וכו'. קשה, מאי מלמדנו, דלהרא"ש שהוא סברא הראשונה מבואר, דאף בלא עירוב כשר כדלעיל. ולדעת הר"ן ואבי העזרי שהם סברה האחרונה, זה נכלל במה שכתב השו"ע אבל אם הענפים כנגד האויר וכו', וכל שכן כשערבן ונתבטלו.

ז'. שאפילו אם יבטלנו. כתב הב"ח, דהיינו דווקא שלא יהיה מה שתחת האילן שיעור ד' טפחים במקום אחד בגדולה וג' בקטנה, הא לאו הכי פסול מפני שעומד בפני עצמו, ע"כ.

ח'. וכו' לא שאני וכו'. אע"ג דכבר כתבו לעיל לדברי אבי העזרי, חזר וכתבו כאן, לאורויי שדין זה מוסכם מפי הכל, ודברי החולקים על זאת הם דברים דחויים, ב"ח על דברי הטור.

הגאון רבי יצחק לוי ואלו זצ"ל, מח"ס לחם פנים, מחו"ר מודינא^י.

סימן תרכ"ז

הא דמצרפינן סכך כנגדו, כתבו תוס"י^א להקשות הא תנן^ב סוכה המדובלת פסולה^ג, ותיקף, דהא אמר רבא לא שנו אלא שאין בגגו טפח וכו' וה"ב.

והקשה שער המלך^ד, א"כ מה פריך פשיטא^ה, הא טובא השמיענו [ד] לא כאביי.

ונראה דאביי נמי אמר ע"כ בהאי גוונא, דהנה לכאורה יש להקשות דהא מחיצה שויה מכשיר, ואמרינן גוד אסיק מחיצתה, וא"כ אמאי נמי לא מכשירין מטעם גוד אחית מחיצה, אך זה אינו מ"מ אבל בעינן שיהא שני סככין מצטרפין אהדדי, וזה ברור^ו.

ונ"ל דהנה צריך להבין קושיתו, דלמא ס"ל כרב הונא^ז ומיירי ברחוק רק טפח בלבד^ח, וצ"ל דא"כ מאי פריך פשיטא דשמא השמיענו כר"ה, וע"ז כתבו תוס' דלמא רבי ירמיה כרבא ס"ל, ואביי דלמא מתניתין פחות מגי'ט, א"כ אפשר לומר דכך אשמעינן כדעת כל חד וחד.

טז. במדב"ר פרשה א פסקא ב לשיטת ר' הושעיה. יז. להג"ר חיים הכהן זצ"ל מאר"ץ, ס"ק א. יח. ויקרא כג, מב. יט. סוכה דף ט ע"ב. כ. הגאון רבי יצחק לוי ואלו זצ"ל בהרב שמואל זצ"ל, נולד כפי הנראה בעיר ליוורנו, בשנת תכ"ט היה בוריונה ומשנת תל"ה היה בעיר מודינא שם היה מגדולי חכמי העיר. על גדולתו כתב ידידו הגאון המקובל הר"מ זכות זצ"ל: 'שני עמודי איטליא בהוראה מהר"ש אבוהב וכמה"ר יצחק הלוי ממודינא (כן הביא בשה"ג בערכו). מתורתו: חיבורו הנודע הוא לחם פנים על שו"ע או"ח, וחלקים מיו"ד, ותשובות רבות שהתכתב עם בני דורו. נלב"ע בעודו באבו בחודש אייר שנת ת"מ, ונספד ע"י הרב"ך זצ"ל. מתוך חיבורו לחם פנים על שו"ע הלכות סוכה. כא. סוכה דף ט ע"ב, ד"ה הא קא מצטרף. כב. שם דף כב ע"א. כג. רבינו קיצר בדבריו דשם תנן סוכה המדובלת כשרה. אמנם כונתו, דקושיית תוס' היא לפי מה שאמר אביי שם לא שנו אלא שאין בין זה לזה שלשה אבל יש בין זה לזה ג' פסולות, וע"ז סובבים דבריו. כד. פ"ה מהל' סוכה הי"ב ד"ה ובהיותי בזה. כה. בסוכה דף י ע"א אמר רבי ירמיה פעמים שתחתונה כשרה והעליונה פסולה, כגון שהתחתונה צלתה מרובה מחמתה ועליונה חמתה מרובה מצלתה, וקיימי תרוייהו בתוך עשרים, ופריך בגמ' פשיטא. כו. ביאור דבריו נראה ע"פ מש"כ באבני נזר או"ח סימן תסב, שהקשה כעין זה וז"ל קושיתו: 'והא דכשניהם צילתה מרובה פסולה משום סוכה שתחת סוכה ולא אמרינן חבוס רמי שיהיה סוכה אחת'. ות"י וז"ל: 'כיון דתחתונה צילתה מרובה, ואין צריך לחבוס רמי [היינו גוד אחית] אלא לבטל סכך עליונה, לא אמרינן חבוס רמי'. עכ"ל. כז. סוכה דף י ע"א, וז"ל: 'כמה יאה בין סוכה לסוכה ותהא תחתונה פסולה, אמר רב הונא טפח'. כח. ואביי מיירי ברחוק שלשה, וא"כ א"א לומר דקמ"ל דלא כאביי. כט. כלומר דאביי ירש מתני' דלא כרבי ירמיה, וממילא מיושבת קושית שער המלך.

לצרף סכך פסול עם כשר אף אם עומד למעלה מכ', ותוס' מיאנו בזה והוה ס"ד לטעות^ל, ולפ"ד נחא מאוד הס"ד דאמרינן חבט רמי, והוי כלמטה בתוך הכ"ל, קמ"ל דלא גזרינן.

הגאון רבי שלמה הלוי פוזנר זצ"ל, אב"ד קוויל"ה.

לפ"ד נחא מאוד הס"ד אמרינן חבט רמי, והוי כלמטה בתוך הכ', קמ"ל לא גזרינן.

למעלה מכ' כשירה זה מבואר בתוס' ורש"י [סבר] אם למעלה מכ' פסולה^ל, וצריך להבין הטעם דלא אמרינן בו חבט רמי להכשיר הפסול כמש"כ לעיל. בזה נראה ליישב קושית תוס' על רש"י דפירש דלא

מגילת קהלת

"תן חלק לשבעה וגם לשמונה כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ. אם ימלאו העבים גשם על הארץ יריקו" (קהלת יא, ב - ג).

איתא במדרש^מ: "תן חלק לשבעה" אלו ז' ימי החג, "וגם לשמונה" זה שמיני עצרת. והדבר קשה לשמוע, מה ענין גשם על הארץ.

ברם נראה שיובן על פי מה שכתב בילקוט חדש ערך ימים טובים^מ, שמן הראוי היה לעשות שמיני עצרת אחר סוכות נ' יום כמו שבועות, אלא היינו טעמא לפי שאחר הסוכות יהיו ימי גשמים, ושמא לא יוכלו לעלות לרגל שיעכבו להם הגשמים, לכן אמר הקב"ה עד שאתם שם עשו הרגל, יע"ש. ומעתה יובן.

הגאון רבי דניאל אלקלעי זצ"ל^מ.

"ברבות הטובה רבו אוכליה ומה (יתרו) [כשרון] לבעליה כי אם ראות עיניו" (קהלת ה, י).

יובן עם מה שאמרו חז"ל^ל על רבינו הקדוש, שבשעה שנטה למות זקף עשר אצבעותיו [כלפי מעלה] ואמר: רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בזה העולם [בתורה], ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה. דקשה, וכי רבינו הקדוש שהיה עשיר גדול שלא פסק מעל שולחנו לא צנון ולא חזרת^ל, איך היה אומר שלא נהנה אפילו באצבע קטנה^ל. אלא לעולם דבריו אמת שלא נהנה לעולם, אלא בסעודה שהיה עושה רבנו הקדוש, היו העניים אוכלים אותה והוא לא היה נהנה ממנה^ל.

וזה שכתב "ברבות הטובה" שהיה עושה רבינו הקדוש הרבה, "רבו אוכליה" העניים שהיו אוכלים אותה. ואם תאמר "ומה (יתרו) [כשרון] לבעליה" מאחר שאינו אוכל ממנה, לזה אמר "כי אם ראות עיניו" רוצה לומר, בשעה שהוא רואה עניים אוכלים אותה, די לו ולבו שמח. ע"כ^ל.

הגאון המקובל רבי יוסף הכהן זצ"ל, מחו"ר תוניס^מ.

פרשת וזאת הברכה

ימים האריכו שנים לא האריכו. הרי שימים הוראה על חי מאושר, עיין ברש"א^מ.

וזהו שאמר, "ברוך כו' יהי רצוי אחיו", מהטיב עמהם בגמילות חסדים, לעני ועשיר. אף, שטובל בשמן רגלו, רמז [על] העושר המעמיד בן אדם על רגליו. כמו שפירשו ז"ל^מ בפסוק^מ "היקום אשר ברגליהם", ברגלים רומז לעושרו. ועם כל זה, "וכימך" דייקא, המאושרות. "דבאך" - לשון^מ "עיני דאבה מיני עוני", עיין באוצר שרשים שורש דבא^נ. רצונו, שהטוב והרע התפעליותם שווה עליו, מהרגלו בהסתפקות, ובטחונו האמיתי כל מה דעבד רחמנא לטב עבדי.

"ולאשר אמר ברוך מבנים אשר כו' וכימך דבאך" (לג, כד - כה).

אמר, באשר שמהטבע לרוב עשירים רודפי מותרות, מקמצין בצדקה וגמילות חסדים, מיראתם שלא יהיו להם די סיפוקם לצורכם. אמנם עשירים המסתפקים, אוהבים להטיב לאחרים בממונם. גם בעת רעה לא יכאב לבבם כל כך, כי בבטחונם בשם ברוך הוא, יקבלו מדת הדין עליהם באהבה. וכבר אמרו ז"ל בשבת^מ בזקנים בימי יהושע,

ל. סוכה דף ט ע"ב ד"ה הא קא מצטרף, בשם ר"ת. לא. דלשיטת רש"י (שם דף י ע"א ד"ה מ"ד) סכך שמעלה מעשרים נחשב כסכך פסול, ופוסל את הסוכה שתחתיו. לב. שם. לג. כלומר דתוס' פירשו שזו היתה הסלקא דעתך לטעות שסכך למעלה מעשרים פסול וקמ"ל שלא. לד. כלומר דלרש"י היה ס"ד לגזור מחמת שנאמר חבט רמי והסכך הפסול נמצא למטה מכ' ופוסל. לה. הגאון רבי שלמה פוזנר זצ"ל נולד בשנת תק"ע לאביו הגאון רבי משה הלוי זצ"ל, שהיה חד מדייני העיר פוזנא יחד עם הגאון רעק"א זצ"ל. בצעירותו למד בישיבת הגאון רעק"א בהיותו בפרידלאנד. מעשה ידוע אודותיו, ממנו ניתן ללמוד את גדולתו, שלאחר שבבא בברית האירוסין נסע לבית חותנו לקראת חג השבועות, וקיבל מכתב מרבו הגאון רעק"א שכתב לחותנו שהנהו שולח לו ספר תורה על חג קבלת התורה. לאחר נישואיו נתמנה לאב"ד ור"מ עיר קוויל שם נלב"ע בגיל פ"ח בליל ה'ר" תרנ"ח. מתוך חיבור חידושי כת"י. לו. כתובות דף קד ע"א. לו. עבודה זרה דף יא ע"א. לח. עיין באלשיך הק' (תהלים סג, ה) שתיריך: 'שכל מה שנהנה, היה שלא לכוונת הנאת הגוף רק בכונת הנאת הנפש, כי על כן נתקדש גם גופו, כנועד שיכול אדם לעשות כל הנאותיו כמאמר או מאכל ומשגל וכל השאר לכוונת עבודת שמים'. וכ"כ בקיצור הלבוש והגר"א בביאורו (שו"ע אור"ח סימן רלא). וכ"כ השל"ה (עשרה מאמרות מאמר שמיני בהגה): 'לא עשה זה בשביל הנאה, דהיינו שיהנה הגוף, רק עשה על דרך רפואה לחזק הגוף, שיהיה חזק לעבודת הבורא'. לט. מעין זה איתא בתוספות (ע"ז שם ד"ה צנון): 'ואף על גב דאמרינן שרבי לא נהנה מן העולם אפילו באצבע קטנה, מ"מ אוכלי שולחנו היו רבים'. מ. פירוש זה הובא ג"כ בספר בגדי אהרן (פרץ, קהלת ח) דף נ ע"א. מא. הג"ר יוסף הכהן זצ"ל, היה מגדולי חכמי ורבני תונים וראש המקובלים בעירו, נשא ונתן בקבלה עם רבינו הרש"ש זיע"א, והוא החכם השואל לרבינו הרש"ש בתשובותיו הידועות לחכמי תונים. רובי תורת משוקעות בהגהות על ספרי רבינו מהר"ו כדוגמת הסה"ק עץ חיים והספר שער רה"ק, וחזתם בשמו א"ה / יוה"ך. טרח רבות בהשגת והעתקת כתבי יד בקבלה למען תעמוד לפניו תורה מדוקדקת. נותר ממנו בכ"י ספר צנצנת המן שו"ת שנשא ונתן עם חכמי דורו בתורת רבינו האריז"ל, חלק מחידושי על הספה"ק עץ חיים נדפס בספר יד יוסף. חידו"ת זה רואה אור מתוך קונטרס בכת"ק. מב. קהלת רבה פרשה יא פסקא ה לשיטת ר' לוי. מג. אות מב. מד. בן אחיו של הג"ר אברהם אלקלעי זצ"ל מח"ס הנודע זכור לאברהם וש"ס, הג"ר דניאל זצ"ל עלה בסוף ימיו לעיה"ק ונמנה בין גדולי חכמיה, את תלמודו קבע בישיבת "בית אל" והיה מחשובי יחידים בית המדרש. הוא הראשון שקיבץ את שבעת ספרי הרב חיד"א והדפיסם בירושלים בשם 'עבודת הקדוש', נלב"ע ביום ה' בכסלו שנת תר"ה. חידוש זה מעלים בודדים שנותרו מתורתו. מה. דף קה ע"א. מו. כוונתו, שדבריו לפי פירוש רש"י שם, שימים האריכו - שבלו ימיהם בטוב, דחשיב אריכות ימים. אבל המהרש"א מפרש על פי הגמרא ורש"י במסכת יומא דף עא ע"א, בהיפך, ימים האריכו דהיינו שחיו הרבה שנים, אלא שבאותן שנים לא היה להם טובה, והיינו שנים לא האריכו, שלא היה להם שנות חיים להתהפך מרעה לטובה. מז. פסחים דף קט ע"א. ילקוט שמעוני דברים רמז תתנו. מח. דברים יא, ו. מט. תהלים פח, י. נ. ענין עצבון ודאבון נפש, עיי"ש בדר"ק. נא. באוצר השרשים הכללי כתב: 'ענינו ימי הזקנה, ר"ל דבים ומתמוטטים, "וכימך דבאך". ועיין להרד"ק בספר השרשים (ערך דבא) שכתב כהאי לישנא: "וכימך דבאך", 'פירוש לפי

ובבחינה זו, יבואר גם כן ברכת יעקב אבינו, שאמר²² "מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך". אמר, אף ששמנה לחמו והוא עתיר בנכסיו,

אשר מהטבע "שמנת עבית כו', ויטוש" כו". עם כל זה, והוא יתן מעדני מלך מלכי המלכים הקב"ה, שלא יטהו עשרו לחטוא. הגאון רבי ברוך אשר פערלס זצ"ל, דיין בעיר בייאה - הונגריה²³.

'ופרוש עלינו' - שבחי הרב פרי האדמה

מוה"ר 'פרי האדמה'²⁴ מלך שנת התק"ו, [באותה שנה] שנלב"ע מוה"ר החסיד מוה"ר אלגאזי ז"ל הנ"ל, ומלך עד שנת התק"ל²⁵. ובזמנו היה הרב גאון עוזנו מוה"ר חיד"א²⁶, ומורנו הרב החסיד ז"ל, הוא הקדוש מוה"ר יום טוב אלגאזי ז"ל²⁷, מַבְחָרֵי וחרירי זמנו, וכמה רבנים גדולים וחסידים שמלכו אחריו.

הכנסת, ראו חיילים חיילים של ארבה שחזרו לאחוריהם, וברוך השם, ונחו מצרה. כן שמעתי מהרב המופלא חיים משה פיזאנטי ז"ל²⁸.

...

עוד פעם אחת, בחג הסוכות, דהיו באים ההדסים מעיר הקודש צפת תובב"א, ומן החיוב הוא, שהרב הגדול יקח תחילה ויברור לו היפה והכשר שבהם. וכשנודע הדבר לעיר, בא להקדים כהן אחד ממשפחת בר קיקי נ"ע, והיה מעז פניו לפני הרב ז"ל: "לי הקדימות לקחת לפני כבודו!" אמר לו: "מדוע?" ענה לו: "כי אני כהן". אמר לו הרב ז"ל: "הרבה כהנים יש, מי יאמר לנו כי מזרע אהרן הכהן ז"ל הנך?" ענה לו: "כשאמות, לא עליכם, כבר אראה אם כהן אני מזרע אהרן. לפי שעה, אני לוקח!" וכן עשה.

ועבר זמן, ונפטר לבית עולמו אותו הכהן נ"ע, ושלחו להודיע להרב ז"ל, והתפלא הרב באמרו: "מדוע מודיעים אתם לי? הן הפקיד זה עסקו". נזכר סיניור הרב ז"ל בקטטה שהתקוטט עימו, כמו שאמרנו. ותכף הלך [הרב] בכבודו ובעצמו אצל הנפטר ונעמד לפניו ואמר לו: "אני הנני פלוני. התזכור איך התקוטטת עמי ואמרת לי כי תראני הכהונה ב[עת מותך]? הראני עתה את כהונתך". ותכף הרים הלה ידיו לפני כל מי שהיו שם ופרש אותן כפי הדין, והיה זה קידוש השם. כן שמעתי מפי קדוש, הרב הגדול כמוה"ר בנימין מרדכי נבון ז"ל²⁹.

יובן בבחינת כי הסיניור הזה היה אליהו

הנביא ז"ל, ובו ברגע נכנס בשער ירושלים ת"ו למען יראו רום מעלתם כמה גדולים מעשיו של הסיניור ז"ל.

ובעוונות הרבים נפטר לבית עולמו הרב 'פרי האדמה', והיה הוא יחיד³⁰ בבית הכנסת הגדול, שיש לנו היום. ואת מקומו שם נעלו, שכן לא היה בהם עוז רוח להיות יושבים על מקומו, עד אשר עבר זמן רב והאיר זרח הרב הגאון עוזנו מוה"ר רפאל יוסף חזן מאזמיר יע"א³¹, בעל 'חקרי לב'³², והתיישב על מקומו. ואמר שכבר מרוצה הרב שישב הוא במקומו.

חיבור מעשיות בלאדינו - הג"ר רחמים ניניו זצ"ל³³.

ובזמן מוה"ר 'פרי האדמה', קמו כת אחת מחכמים מופלאים מזמנו ז"ל ורבנים גדולים עמו, ועשו מעמד להתייעץ כיצד יצאו להלחם עימו. ויועצי ואוהבי מוה"ר 'פרי האדמה' באו והודיעו לו דבר זה, והוא עמד ואמר: "תזרם ורוח סערה"³⁴, כל הפסוק הזה ותו לא. והדבר יצא מפיו, וכל אותם החכמים המופלאים, מהם בעוונות הרבים נפטרו לבית עולמם ז"ל, ומהם יצאו לשליחות בחו"ל ובעוונות הרבים נשאר שם בחו"ל. ונודע דבר זה עד עיר תהילה בזנא"י יע"א, ונתוודע הדבר. ושם נמצא אחד חכם מעיקו"³⁵, ונמצא עם אחד מהרבנים שרצו לחלוק עמו, ואמר כי הוא נשאר בחו"ל מפני הקללה. ונתיישב הרב ז"ל על מלכותו.

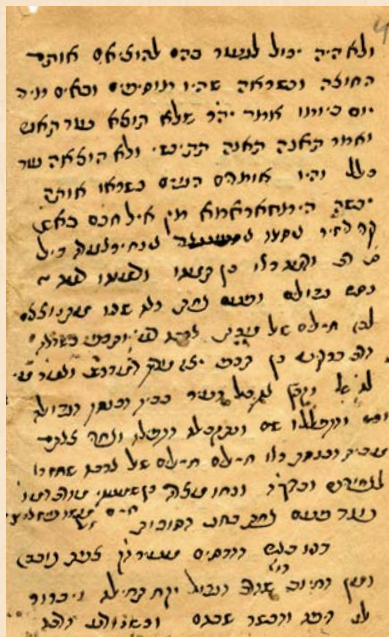
...

ובימינו נמי היתה לו ישיבה אחת, שהיה מתבודד ללמוד בה, והיתה לו בחצרו תאנה שהיתה מוציאה תאנים חשובים מדי שנה בשנה, ובזמן שהיו יוצאים [התאנים], היו באים בכל יום הגוים ליקח מתאנים אלו, והיו מבלבלין דעתו מחמת בהלת הגוים, והיו מפסיקין אותו מלימודו ולא היה יכול לגעור בהם להוציא אותם החוצה.

וכשראה שהיו מוסיפים ובאים מדי יום ביומו, אמר: "יהי רצון שלא תוציא עוד תאנים", ואמר: "תאנה, תאנה, תתייבש!" ולא הוציאה עוד כלל. והיו אומרים הגוים כשראו אותה יבשה: "הי מחאראמא מין איל חכם באשי!" רוצה לומר: מוחרמת היא מן סיניור הרב, והמה ראו כן תמהו.

...

וכמוהו, כמה נסים גדולים. ופעם אחת ראה שהיו מתנוצצים לבוא חיילים של מכת ארבה, בר מינן. ותכף כשראה הרב ברקיע כן, תכף יצא מבית המדרש ואמר: "מי לה' אלי!" וקיבץ את כל העיר בבית הכנסת הגדול³⁶, והתפללו שם, ונתקבלה התפילה. ואחרי צאתם מבית

כת"י הג"ר רחמים שאלתיאל יעקב ניניו זצ"ל

ענינו תקפך, וכן תרגם אונקלוס וכימי עולימותך תקפך, כלומר שתהיה חזק בימי הזקנה כבימי הנעור. ואדוני אבי ז"ל פירש דבאך זקנתך הפוך דאבון נפש, כי ימי הזקנה ימי רעה ודאבון, וענינו כמו שפירש המתרגם. נב. בראשית מט, כ. נג. דברים לב, טו. נד. הגאון רבי ברוך אשר פערלס זצ"ל למד בישיבת גאון הדור החתם סופר בפרשבורג, בשנת תקפ"ו התגורר בעיר בייאה בהונגריה, וכיהן כדיין בעיר. התכתבויות רבות היו לו בהלכה עם חכמי דורו, והותיר אחריו אוצר כתבי יד בהלכה ודרוש. נלב"ע קודם לשנת תרכ"ג. מתוך תכריכי דרושיו. נה. הג"ר רפאל מיוחס זצ"ל, נולד בירושלים, כיהן כאב"ד ור"מ בירושלים, נפטר בכ"ב באב תקל"א. חלקים א ו ב של ספרו 'פרי האדמה' על הרמב"ם נדפסו בשאלוניקי שנת תק"ב, חלק ג' נדפס שם בשנת תקט"ו, וחלק ד' נדפס שם בשנת תקכ"ג. נז. נדצ"ל: תקל"א. נז. ה"ה הגאון המפורסם ר' חיים יוסף דוד אזולאי, נ"ע ב"א באדר שנת תקס"ו. נח. נולד באיזמיר לאביו הג"ר ישראל יעקב אלגאזי, תלמידו וממלא מקומו של הרש"ש, נבחר לכהן כרבה של ירושלים וכראשון לציון. חיבר את הספר 'הלכות יום טוב' על הלכות בכורות וחלה לרמב"ם נדפס בליוורנו בשנת תקנ"ד. נפטר בב' באדר הראשון תקס"ב. נט. כוונתו לפסוק בישעיה (מא, טז): "תזרם ורוח תשאם וסערה תפיץ אותם ואתה תגיל בה" בקדוש ישראל תהלה". ס. היא בוסניה. סא. -מעיר קדשנו ותפארתנו. סב. ביהכ"נ ע"ש רבן יוחנן בן זכאי, הותיק מבין בתי הכנסת בעיר העתיקה. סג. חבר בית הדין של הראשון לציון הג"ר חיים אברהם גאגין זצ"ל. וכפי הנראה הוא הג"ר פיזאנטי זצ"ל שנסע לדמשק עם הרא"ש שרעבי ור"י פרחי זצ"ל להציל את השר פרחי מהעלילה (ראה תולדות חכמי ירושלים ח"ג פ"ח אות כב עמ' 003), וחתום עם בית דינו בשנת תרט"ז. סד. נולד בירושלים, ספרו שו"ת "בני בנימין" נדפס בירושלים בשנת תרל"ו, שימש כראב"ד בירושלים, נפטר ה' בטבת תרי"ב. סה. -מתפלל קבוע. סו. נולד באיזמיר, עלה לארץ ישראל והתיישב בחברון ושימש שם כראב"ד, בשנת תקע"ח כיהן פאר בתפקיד הראשון לציון בירושלים. נפטר בכ"ג חשוון תקפ"א. סז. נדפס בשאלוניקי תקמ"ו. סח. מתוך ספר מעשיות כ"י בלאדינו, אודות חכמי ומקובלי ירושלים בדורות האחרונים, חובר בידי הגאון רבי רחמים שאלתיאל יעקב ניניו זצ"ל, מחכמי ירושלים מח"ס חן וכבוד (ירושלים תרמ"ד) וספר שמש ומגן (שם תרנ"ג). נכד הגאון המקובל רבי יעקב ניניו זצ"ל מח"ס אמת ליעקב.